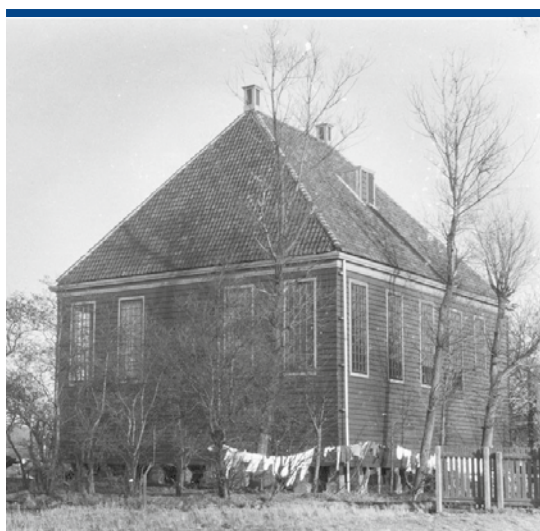

Onderwerpen uit de Westzaanse geschiedenis

door WILLEM TIP/deel 42
beeld: Digitale Beeldbank

De Verzuiling

De Westzaanse Doopsgezinden beschikten in het begin van de twintigste eeuw over twee monumentale houten vermaningen. De Noordervermaning (1695), in de eerste helft van de negentiende eeuw verrijkt met een voorgedeelte in vroeg-neogotische stijl, zou in de jaren 1960 definitief overgaan naar de Gereformeerde Gemeente. De Zuidervermaning (1731) zou aan het eind van de jaren 60 worden overgedragen aan een beheersstichting en wordt sindsdien vooral gebruikt voor concerten en andere bijeenkomsten. De Westzaanse doopsgezinden hebben een samenwerkingsverband met de doopsgezinden in Koog-Zaandijk. In de eveneens monumentale vermaning aan de Koger Lagedijk worden momenteel de meeste diensten gehouden.

De Zuidervermaning in 1968.

De emancipatiebeweging van de verzuiling trok niet alleen haar sporen in de politiek, vakbeweging of het geestelijk leven. Ook op andere gebieden bundelden gelijkgezinden hun krachten. Talrijke verenigingen ontstonden, met socialistische, katholieke of protestantse achtergrond. De liberalen, die het uitgangspunt van de persoonlijke vrijheid huldigden, vonden elkaar vaak in algemene verenigingen. Zo ontstonden landelijk in de jaren 1920 kort achter elkaar de typisch Nederlandse omroepverenigingen, de NCRV (rechtzinnig protestants, 1924), VARA (socialistisch, 1925), KRO (katholiek, 1925), VPRO (vrijzinnig protestants, 1926) en AVRO (algemeen, 1927). Pas vanaf het eind van de wederopbouwjaren verschenen andere omroepen zoals TROS (algemeen, 1964) en EO (rechtzinnig protestants, 1965).

In de gemeenteraad van Westzaan waren tot aan het eind van de wederopbouwjaren de verschillende politieke richtingen vrijwel alle aanwezig. Raadsleden waren lid van een protestantse, socialistische, communistische, of liberale partij. De katholieke partij ontbrak. Sinds het eind van de achttiende eeuw was de katholieke bevolkingsgroep nooit meer van grote omvang geweest. De

partijen stonden stuk voor stuk voor hun uitgangspunten. Nog tot in de late jaren zestig kon men in de algemene beschouwingen van de communistische raadsfractie een lang en vurig pleidooi beluisteren voor de socialistische klassenstrijd.

In het gewone Westzaanse verenigingsleven hadden de algemene verenigingen de overhand. Voor een opsplitsing naar zuilen was er eenvoudig geen draagvlak. Vanzelfsprekend hadden de verschillende kerken wel hun eigen verenigingen en clubs. Wie dat wilde was daarnaast lid van een algemene vereniging. Een algemene vereniging met oude papieren was de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (1784). Vanaf 1850 beheerde het Westzaanse Nut een spaarbank. Bij het halve eeuwfeest maakte het bestuur de balans op. Trots vermeldde het niet minder dan 328 spaarders te hebben, met een gezamenlijke inleg van rond 70.000 gulden. Het grootste deel van dat bedrag had de bank belegd in aandelen. Er waren echter ook leningen aan de gemeente, de polder en aan de hervormde kerk.

Voor de kinderen was er een kinderspaarbank. Daarop hadden de kinderen van de Noorderschool en de kinderen van de Zuiderschool tezamen bijna 1600 gulden ingelegd. De mijlpaal van het jaar 1900 werd gevierd met een gift aan de gemeente. Het raadhuis kreeg een luiddklok en een uurwerk. Sinds de torenval in 1843 had Westzaan immers geen openbaar uurwerk meer. Een klein klokje was er wel. Dat hing hoog in de raadhuisstoren en kon als dat nodig was met de hand geluid

De voormalige Zuiderschool.

Kerkbuurt 24, de Nutsspaarbank, later Bondsspaarbank geheten.

worden. Ver droeg het geluid van dit klokje echter niet. Nu kreeg de toren voor het eerst een volwassen uurwerk en een luiddklok die ook op enige afstand te horen was. Het kleine klokje verhuisde naar 'eene ijzeren stelling' bovenop de voorgevel van de Zuiderschool. Ook deze school kreeg een bijbehorend uurwerk. De raadhuis-klok werd in de Tweede Wereldoorlog gevorderd en afgevoerd in de richting van Duitsland (1942). Na de oorlog kon de klok echter worden teruggevonden en werd ze in de raadhuisstoren teruggehangen. In de jaren vijftig verhuisden de Nutsspaarbank en de intussen opgerichte Nutsbibliotheek naar een nieuw fraai pand op Kerkbuurt 24, in de stijl van de Delftse School. Hier bleef het Nut, en nadien een professionele bankinstelling, nog een kleine halve eeuw werkzaam. Tegen de eeuwwisseling bleek er echter voor een bankvestiging toch te weinig werk. Het karakteristieke pand zou sindsdien dienst doen als woning.